

Щодо можливої атрибуції кахельної печі з особняку в Одесі як витвору фабрики керамічних виробів Арнольда Вернера в Глинсько

Дмитро Хамула

кандидат культурології, старший науковий співробітник лабораторії психологічних, мистецтвознавчих та інших видів досліджень, Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, Одеса, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3146-1390>, e-mail: 0957487542dh@gmail.com

Висвітлено можливу атрибуцію кахельної пічної верхівки з будинку пам'ятки архітектури місцевого значення (так званий колишній будинок Гудкова) в м. Одеса.

Ключові слова: Арнольд Вернер; Глинсько; Стара Одеса; кахельне мистецтво; культурна спадщина; декоративно-прикладне мистецтво.

Regarding the Possible Attribution of a Tiled Stove from a Mansion in Odessa as a Product of the Ceramic Factory of Arnold Werner in Hlynsko

Dmytro Khamula

The theses highlight the possible attribution of a tiled stove top from a building that is an architectural monument of local significance (the so-called former Hudkov House) in the city of Odessa.

Keywords: Arnold Werner; Hlynsko; Old Odessa; tile art; cultural heritage; decorative and applied arts.

Дослідження проводимо в межах «Розробки методики проведення мистецтвознавчої експертизи антикварних теракотових, кахельних, фаянсових, майолікових печей та камінів щодо приналежності їх до культурних цінностей, які мають історичне, художнє, етнографічне та наукове значення», що виконується співробітниками Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України.

У німецькому фабрично-заводському довіднику на 1906 р. поміж розмаїття керамічних підприємств наводяться й ті, що розташовувалися на території сучасної України. Зокрема, наводяться дані про фабрику Арнольда Вернера в Глинсько. У виданні зазначається: «*(Fabrik keramischer Erzeugnisse in Glinsko) — Фабрика керамічних виробів у Глинсько, Галичина, Австрія. Телеграфна адреса: Werner Glinsko. Вироби та експорт: кахельні та майолікові печі, каміни, фаянсовий посуд. Розпис. Близько 35 робітників. Нагороди: Краків 1889 р. — почесна відзнака; Львів 1892 року (Вернер, член журі, без участі у конкурсі); Львів 1891 р.*» (нині с. Глинсько біля Жовкви, Львівської обл.) [1, s. 380, 687] (рис. 1). Як фабричний знак використо-

ували герб Потоцьких «Пилява» (власником маєтку Глинсько є граф Роман Потоцький). На наступній рекламі зазначено: «*Арнольд Вернер у Львові, вулиця Сенкевича (Пасаж Міколаса). Власник фабрики керамічних виробів у Глинську та заступник фірми В. Liban i Ska у Подгорже. Постачається: портланд-цемент, вогнетривка цегла, пічні кахлі з вогнетривкого матеріалу, а також обладнання для кухонь та кахельних печей. Тел. номер 29. Каталоги за запитом — безкоштовно і за плату*» (рис. 2).

Фабрику засновано 1866 р. Із деяких реклам дізнаємось, що, окрім кахельних п'єстів, Вернер ще виготовляв цеглу, черепицю, асфальтові ізоляційні плити, інші будівельні матеріали, наприклад, цемент, гідралічне вапно тощо. Передісторія така, що ймовірно ще в 1830-ті рр. Ф. Вольф і барон Ромашкан заснували фаянсову фабрику. Після смерті останнього в 1840 р. фабрикою керувала вдова, а в 1876 р. фабрика була закрита. На фабриці виготовляли шляхетний фаянс, кахлі й кахельні печі. 1883 р. Арнольд Вернер відкрив фабрику знову для виробництва кахельних печей під назвою «Фабрика виробів керамічних Глинсько». Щорічно там виробляли

600 кахляних печей, які мали збут в Галичині, Буковині, Румунії й Росії. Співвласником фабрики в Глинсько був відомий архітектор Ю. Захаревиц.

Фабрику відзначали на виставках. Читаємо в наступній рекламі: *«Звертаємо особливу увагу на фірму пана Арнольда Вернера, що має свій офіс на вулиці Собеського 3 у Львові. Ця фірма, відома в торговельному й міщанському світі здавна своєю сумлінністю та широкими комерційними зв'язками, займається встановленням кахельних печей у приміщеннях і квартирах будь-якого типу. Ці печі, вишукані й справді такі, що прикрашають кожне житло, пан Вернер постачає зі славетної європейської фабрики L. & C. Hardtmuth (Гардмут), а також із вітчизняної фабрики в Глинсько. Пан Вернер зі своїми кваліфікованими робітниками встановлює печі з найбільшою точністю та справжнім художнім смаком щодо структури й кольору; до того ж ціни розраховані дуже помірно, а робота виконується швидко. У загалі, фірма пана Арнольда Вернера настільки надійна, що не потребує жодної реклами, а хто раз вступить із нею у співпрацю, той, без сумніву, залишиться з нею назавжди. Треба додати, що кахельна піч повністю відповідає гігієнічним вимогам, а крім того дає стільки економії в паливі, що за належного розрахунку надлишку витрати, порівняно з кам'яними печами, можуть бути покриті протягом одного року».*

Відомо про існування Комісійного Дому Арнольда Вернера, за допомогою якого вели торгівлю виробами Глинсько й печами фірми Hardtmuth, основний завод якої розташовувався в Будвайсі, про що свідчить відповідна реклама: *«П'єци кахельні: асортимент білих порцелянових та декоративних оздоб, також кахельні печі зелені, коричневі та майолікові, з відомої фабрики Гардмут та з Глинсько, пропонує в великому виборі за зниженою ціною на складі Arnold Werner у Львові»* (рис. 3). Подібні реклами одночасної торгівлі виробами Hardtmuth та Glińsko трапляються неодноразово [2] (рис. 4).

Це дійсно вельми цікаві рекламні тексти, що часто виявляються першоджерелами під час вивчення історії певної фабрикації, проте

нашу особливу увагу привернула реклама із наявним кольоровим ескізним зображенням моделі печі, що пропонувалося Вернером (рис. 5). Порівняльний аналіз цього ескізу надав певні цікаві результати. Поміж світлин, які було зроблено одеським краєзнавцем Є. Сокольським, є світлина, на якій зафіксована верхівка однієї з кахельних печей в Одесі [3]. За своїм головним мотивом (фігурним зображенням міфічних істот грифонів, що йдуть на зустріч одне одному до центрального елемента) декоративної ліри, яка ніби проростає (відіграє роль стилізованого декоративного архітектурного акротерію) з геометрично ламаного фронтона, вони ідентичні (рис. 6). Центральним елементом фризу під карнизом є жіноча голівка, розміщена в тондо, по боках якого розлогі погонці акантового листя та фланкування по кутах пальметками. Дана піч зберіглася в особняку по вул. Марзліївська, 52 ріг Троїцької, 1, (так званий будинок Гудкова). Будівля є пам'яткою архітектури та містобудування місцевого значення (№ 855-Од, арх. Ф. О. Моранді, 1847 р.). Внутрішнє оздоблення, хоч і є майже автентичним, усе ж таки в історичній ретроспективі змінювалося разом зі зміною власників. Так, 1867 р. тут був відкритий Маріїнський притулок. Потім, до 1882 р. власником особняку стає колезький радник Іван Гудков. До 1910 р. — П. А. Крижановський. У 1910 р. — купець 1-ї гільдії М. М. Ближенський.

Зараз авторів цих рядків невідомі інші точно атрибутовані приклади наведеної пічної верхівки із фігурним (скульптурним) зображенням грифонів саме в такій іконографії. Тому можна зробити обережне припущення, що дана пічна «корона» може належати до фабрикації як Вернера, так, можливо, і до фабрикації Гардмут.

Пошук відповідної інформації поміж першоджерел і мистецтвознавчий іконографічний аналіз разом дають цікаві спостереження, а іноді й відкриття, які допомагають у розв'язанні багатьох питань, пов'язаних із атрибуцією творів художнього фабричного ремісництва, які зараз ми намагаємося віднести до творів декоративно-прикладного мистецтва, що належать до культурних цінностей.

Fabrik keramischer Erzeugnisse in Glinzko
(P. T. u. E.), Galizien, Oesterreich. — Telegr.-
Adr.: Werner Glinzko.

Fabrikat und Export: Kachel- und
Majolikaöfen, Kamine, Steingutgeschirre.
— Malerei. — ca. 35 Arbeiter. — Wurde
prämiert in Krakau 1889 ehrenhafte Er-
wähnung; Lemberg 1892 (Werner, Juror.
ausser Preisbewerbung); Lemberg 1894
Staatspreis. — Besteht seit 1883.

I. d. M. gest.

Рис. 1. Клеймо заводу керамічних виробів Вернера
у Глинсько

Рис. 2. Реклама Арнольда Вернера із зображенням
маркування

Рис. 3—4. Реклама торгівлі печами та кахлями
Арнольда Вернера та Гардмута у Львові

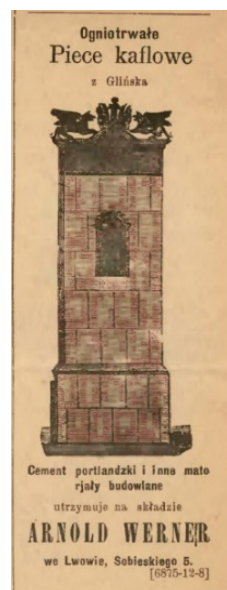

Рис. 5. Реклама вогнетривких кахельних печей
Арнольда Вернера

Рис. 6. Піч із грифонами та верхівка печі з будинку
Гудкова / Крижановського / Ближенського в Одесі

Перелік джерел посилання

1. Adressbuch der Keramischen Industrie enthal-
ted die Firmen der Fabriken fur Porzellan, Stein-
gut, Fayence, Majolika, (ect.) in Deutschland
und Oesterreich-Ungarn mit den Fabrikmarken.
Verlag von Muller & Schmidt in Coburg, 1906.
824 p.
2. Burdzy Maciej. Dawno temu we Lwowie...
Opubl. 6 czerwca 2025: URL: <https://www.zdunskieopowieści.pl/dawno-temu-we-lwowie/> (дата звернення 02.04.2026).
3. Особняк Гудкова / П. А. Крыжановско-
го. *Архитектура Одессы*. URL: <https://all.archodessa.com/all/troickaya-1/> (дата звер-
нення 02.04.2026).